

Professorsinstallation

LUNDS UNIVERSITET | AULAN | 15 FEBRUARI 2013 KL 16.00

Denna broschyr finns på inställandis institutioner och kan också beställas från kommunikationsavdelningen, **tel** 046-222 70 10, **e-post** info@rektor.lu.se. Broschyren finns även på www.lu.se/om-universitetet/akademiska-hogtider/professors-installationer

Produktion Kommunikationsavdelningen, Lunds universitet
Foto Kennet Ruona
Tryck Media-Tryck, Lunds universitet, februari 2013, 700 ex.
Papper Scandia 2000 Smooth white, 200/130 g

Förord

Välkomna till den högtidliga professorsinstallationen! Ordet *universitet* kommer av det latinska *universitas*, som betyder ungefär helhet, det hela. Detta ord har samband med *universus* med betydelsen hel, allomfattande, egentligen vänd åt ett håll liksom med *universum* och *universell*. Universitas blev under högmedeltiden en beteckning på de sammanslutningar av olika grupper av lärare och/eller studenter från olika inriktningar som tillsammans utgjorde vad som på svenska kallas just universitet. Sådana växte fram på olika platser i Europa, först i Bologna och Paris och efterhand även i Uppsala och Lund.

Ett universitet i klassisk mening ska därför vara mångfaldigt och innehålla flera discipliner och fakulteter. Det flerfakultära Lunds universitet förvaltar och förnyar en lång akademisk tradition, för vår del från 1666.

Lunds universitets devis: Beredd till bådadera, understryker också detta. Den uttrycker respekt för olika perspektiv och behovet av att vara beredd till mer än en sak. Vårt universitet är därför stolt över att inrymma både tradition och innovation, dvs. respekt och öppenhet för både det gamla och det nya. Här finns både analys och syntes, dvs. både djupgående förståelse och analys in i minsta detalj av t.ex. materiens byggstenar, och syntes med olika konstruktioner, som t.ex. att bygga broar och telekommunikationssystem. Här finns både en avancerad naturvetenskaplig fakultet och en avancerad teknisk högskola. Universitetet inrymmer både klassisk akademisk utbildning och olika yrkesutbildningar. Här finns teologi, humaniora, ekonomi, samhällsvetenskap, juridik, medicin, konst, teater och musik. Vi slår vakt om en fri, obunden forskning, men också om ett stort engagemang för de behov som näringsliv och samhälle har av forskningssamarbete med vårt universitet.

Lunds universitet har satt djärva mål för framtiden. Vår vision är ett universitet i världsklass som förstår, förklarar och förbättrar vår värld och människans villkor. Detta skall vi uppnå genom kvalitetsutveckling av all verksamhet, gränsöverskridande samverkan, internationalisering och genom att satsa på ledarskap, lärarskap och medarbetarskap.

Vi kan glädja oss åt en rad framgångar som mycket attraktiva utbildningar för nationella och internationella studenter, besluten om MAX IV-laboratoriet, ESS, Bio Imaging Centre med bl.a. en ny 7 Tesla-magnetkamera, de strategiska forskningsområdena, Linnécentra och andra starka forskningsmiljöer. Likaså gläder vi oss åt vår Science Park Ideon, som växer och utvecklas där det nya huset Ideon Gateway med sin höjd är ett tydligt uttryck för detta. Medicon Village har skapats genom en privat donation och en generös överenskommelse med AstraZeneca som lagt ned sin verksamhet i Lund. Vårt universitet har god världsrankning och är mycket attraktivt för studenter, nationellt och internationellt. Vi ser hur unga människor som kommer hit utvecklas för framtidens utmaningar.

Mycket av ansvaret för detta vilar på universitetets främsta företrädare, våra professorer. Ni har visat er vara synnerligen kvalificerade för insatser både inom forskning och utbildning. Flera av er är dessutom starka inom området innovation och samverkan med näringsliv och samhälle. Hur ni hanterar ert nya ansvar i samspel med studenter, forskarstuderande, lärarkollegor, administratörer och omvärld är avgörande för hur vårt universitet utvecklas inför framtiden.

Universitetet vill visa er sitt största förtroende och hälsar er varmt välkomna som professorer vid Lunds universitet!

Per Eriksson
Rektor

Gemensam installation av

professorn i historisk osteologi Torbjörn Ahlström.....	6
professorn i litteraturvetenskap med inriktning mot film och medier Lars Gustaf Andersson.....	7
professorn i mänskliga rättigheter Lena Halldenius.....	8
professorn i teoretisk filosofi Johannes Persson	9
professorn i historisk arkeologi Mats Roslund.....	10
professorn i litteraturvetenskap med inriktning mot film och medier Ann-Kristin Wallengren.....	11
professorn i analytisk kemi Charlotta Turner.....	12
professorn i datalogi Thore Husfeldt	13
professorn i datavetenskap Jacek Malec.....	14
professorn i bioteknik med inriktning mot molekylärbiologi Eva Nordberg-Karlsson	15
professorn i datavetenskap Pierre Nugues	16
professorn i förbränningsmotorer Per Tunestål	17
professorn i mekanisk teknologi och verktygsmaskiner Jinming Zhou.....	18

Skelettet – mer än ett stilleben

Jag föddes 1965 i Hagfors i Värmland. Efter grundutbildning vid Stockholms universitet disputerade jag i historisk osteologi 1994. Under studietiden arbetade jag vid Statens Historiska Museum, och efter avlagd doktors-examen undervisade jag i ämnet. År 1996 sökte jag mig till Lunds universitet där jag undervisade, och samtidigt engagerades jag i flera forskningsprojekt vid Göteborgs universitet. 1997–98 var jag gästforskare vid Odense universitet och år 2000 tillträdde jag en tjänst som rådsforskare vid Vetenskapsrådet. År 2009 blev jag lektor vid Lunds universitet och befordrades till professor i januari 2012. Jag bor i Landskrona med hustrun Caroline och döttrarna Elin och Ebba.

Min forskning tar utgångspunkt i skelettet som ett arkiv över vitalitet och liv i sedan länge försvunna befolkningar. Skelettforskningen har idag gått fram på bred front med nya metodologiska landvinningar; isotoper kan användas för att kartlägga förflyttningar i landskapet, diet och klimat. DNA kartlägger sjukdomarnas historia, migrationer, etc. Studiet och tolkningen av skelettfynd intar en central roll i varje studium av förhistoriska samhällen.

Min forskning koncentreras till förhistoriska jägar-samlare och omfattar således över hälften av den tid det har funnits människor här i södra Skandinavien efter istiden – från det äldsta fyndet i Bohuslän, 10 200 år gammalt, till gravfälten efter de sista säljägarna som fanns på Gotland för 4 500 år sedan. Jag har studerat dessa med hänseende till demografi, våld, arbetsfördelning, sjukdomar, etc. En annan betydande del av min forskning är ägnad 5 000 år gamla megalitgravar (dösar och gånggrifter), monument som härstammar från de första bönderna i Skandinavien. Här har syftet varit att rekonstruera den begravningsritual som praktiserades i och vid dessa monument. Ett annat tema i min forskning är själva övergången från jägar-samlar tillvaro till en jordbrukande och bofast livsföring i södra Skandinavien. Varför överges en till synes optimal livsföring som jägar-samlare till förmån för en bofast livsföring? Är detta en process som går hastigt, eller har vi att räkna med ett mera långvarigt förlopp. Hur påverkades människors hälsa och demografi? Såväl människoskelett som djurben är centrala i denna forskning. Även om mycket av min forskning koncentreras till stenålder, har jag även arbetat med bronsålder och medeltid (Bockstensmannen och Birger jarl).

Den fria filmens villkor

Jag har i min forskning på senare år framför allt sysslat med olika typer av film som inte har en självklar distribution via biograferna eller televisionen. Förutom experimentfilm i olika former handlar det om kortfilm, dokumentärfilm och politisk film, det som ibland kallas "fri film".

Tillsammans med John Sundholm, Karlstad, och Astrid Söderbergh Widding, Stockholm, genomförde jag för några år sedan ett forskningsprojekt om den svenska experimentfilmens historia, och vi kunde konstatera att det finns många okända filmer och filmare i den svenska filmhistorien, vilka haft ett stort inflytande på den mer etablerade filmen, men också spelat en stor roll för andra konstarter. Tillsammans med John Sundholm har mitt arbete fortsatt med material från Filmverkstan, en försöksverksamhet för amatörer och halvprofessionella filmare, som med start 1973 bedrevs i Stockholm under några decennier. Här rör vi oss bland filmer som aldrig blev av, filmer som blev av men som försvann, filmer som ledde till karriärer i filmindustrin och televisionen och filmer som till synes är gåtfulla solitärer. Denna motsägelsefulla mångfald är hittills inte beskriven i svensk filmhistoria. Filmerna och de sammanhang i vilka de producerades och visades är ofta av gränsöverskridande karaktär, vilket gör att vi har anledning att förhålla oss till andra konstformer, men också att frågor om kulturpolitik och kulturell demokrati blir ytterst centrala. Vi måste om och om igen fråga oss hur fri den fria filmen egentligen är och analysera de samhälleliga villkoren för de rörliga bildernas konst. Det gör att studiet av de här ofta marginaliserade filmerna ger oss nya ingångar för att förstå också den etablerade filmen. Tillsammans med kolleger på det internationella fältet kan vi skapa förutsättningar för en ny filmhistorieskrivning.

Jag är född 1960 och inledde mina universitetsstudier i Lund 1979. Jag läste humaniora med drama-teaterfilm som huvudämne, ett ämne som växte fram ur den komparativa litteraturvetenskapen under 1960-talet och sedermera blev till filmvetenskap. Jag disputerade 1992 på en avhandling om italiensk film och antogs 2002 som oavlönad docent i litteraturvetenskap med inriktning mot film och medier. Sedan januari 2012 är jag professor i ämnet.

Jag har vid sidan av det akademiska arbetet skrivit litteraturkritik och essäistik. Mitt skönlitterära författarskap avsatte mellan 1986 och 2005 sex diktsamlingar.

Jag bor i Lund och är gift med Carina Sjöholm. Tillsammans har vi sönerna Johan, Jens och Nils.

Filosofi, frihet och politik

Jag föddes 1967 i Lerum men växte upp i Falkenberg. När jag tog studenten ville jag bli arkeolog men valde juristlinjen; man skulle ju "bli nåt". Jag var intresserad av rättvisefrågor, så efter jur. kand.-examen läste jag praktisk filosofi och disputerade 2001 på en avhandling om frihetsbegreppet. En s.k. Pro Futura-tjänst möjliggjorde ett år som Visiting Fellow i Cambridge. Åter i Sverige fick jag ett lektorat i mänskliga rättigheter vid Malmö högskola, där jag sedan blev professor i samhällsfilosofi. Då var jag redan på väg tillbaka till Lund och avdelningen för mänskliga rättigheter, där jag är professor sedan 2012. Jag bor på Möllevången i Malmö med Kjell Eriksson och vår dotter Hedvig.

Vi lever i en social värld som är skapad av ord och beteenden men som ändå ter sig som orubblig för oss. Att det är julafton den 24 december och att löparen flyttas diagonalt i schack är objektiva fakta; som enskilda personer kan vi inte ändra på det. Ändå är dessa fakta för sin existens beroende av ett kollektivt beteende; det vore inte sant att löparen flyttas diagonalt i schack om inte tillräckligt många betedde sig som om det vore sant. Dessa förhållanden, som är som de är enbart för att människor kollektivt betar sig som om det är på det sättet, och som vi i våra egna liv anpassar oss efter som vore de just orubbliga, utgör en stor del av våra referensramar som samhällsvarelser.

Utän normer, värderingar, traditioner och vanor finns ingen grund för förutsägbarhet och förväntningar och samhället vore omöjligt. Föreställningar om rätt och fel och innebörden av de värdeord vi använder är funktionella och måste förstås mot bakgrund av faktiska och institutionella förutsättningar. Vad "frihet" betyder och vilken roll det spelar går inte att göra reda för om det isoleras från de förutsättningar som begreppet frihet används för att skapa mening åt, i en viss historisk eller politisk kontext. Samtidigt tänker vi oss gärna att sådant som frihet och rättvisa är eviga värden, som utgör en stabil grund åt till exempel mänskliga rättigheter. Min forskning om politiska värdebegrepp, idag och historiskt, utspelar sig i spänningen mellan det universella anspråk som finns i både filosofiskt språk och politisk retorik och de föränderliga omständigheter som skänker mening åt det vi säger. När såväl folkuppror som invasionskrig förs under frihetens banér blir det uppenbart att värdeord är mäktiga svärd och att politiska intressen står på spel i något så till synes harmlöst som en definition.

Filosofin i vetenskapen

Man skulle kunna tro att filosofins inflytande på dagens samhälle och vetenskap är obefintligt. Men man behöver inte gå längre än till Lunds universitets vision för 2012–2016 för att se att det inte är sant. Visionen säger att vi "strävar efter att vara ett universitet i världsklass som förstår, förklarar och förbättrar vår värld och människors villkor". Varför just förstå och förklara? Varför både förstå och förklara? Förklaringen är att detta är något som filosofer i allmänhet och vetenskapsteoretiker i synnerhet har diskuterat och debatterat ganska flitigt. Den finlandssvenske filosofen Georg Henrik von Wright, skulle man kunna hävda, är anledningen till att Lunds universitet valt att formulera denna vision. Han utforskade en idé om att det finns en skillnad mellan humaniora och samhällsvetenskaper, å ena sidan, och naturvetenskaper, å den andra, som består i att de förra ger oss bättre förståelse och de senare bättre förklaringar av världen och människornas villkor.

Min forskning har ofta kretsat kring vad vetenskapliga förklaringar är. Har förklaringar alltid med orsaker att göra, och delar i så fall alla förklarande vetenskaper samma orsaksbegrepp? Min hypotes är att de inte gör det, och i och med det tror jag inte heller att det går att dra en knivskarp skiljelinje mellan att förstå och att förklara.

Jag har också intresserat mig för hur våra orsaksbegrepp påverkar hur vi försöker att förbättra människans villkor – från Semmelweis kamp mot barnsängsfeber i 1840-talets Wien till svenska skogsägares försök att klimatanpassa sitt skogsbruk under det senaste decenniet.

Jag föddes i Lund 1968 men har alltid tänkt på mig själv som smålänning. Det har naturligtvis delvis med mina skolår i Huskvarna att göra. Kanske också med fiskesjöarna utanför Leke-ryd. Sedan många år bor jag i Malmö, en stad jag tycker mycket om. Filosofi blev det mest av en slump. En kurskamrat i matematik tog en dag med mig in i Kungshuset och dess märkliga trapphus. Det var en förtrollande värld. Det har varit ett privilegium att studera och arbeta där. Jag disputerade i teoretisk filosofi 1997, på en avhandling om orsaksbegreppet och några av dess centrala tillämpningar. Förutom att ha varit lärare och forskare har jag också haft uppdrag som prefekt. Jag delar min tid med Karolina och Annika.

Identiteter ger mening åt det förflutna

Jag föddes 1957 i Karlskrona, växte upp i Näsrum vid Ivösjön i Skåne och tog studenten 1976 i Kristianstad. Arkeologin fångade mig som 10-åring då järnåldersgravfältet och den tidigkristna kyrkogården "Gudahagen" undersöktes av arkeologer från Lund. Här påbörjade jag 1979 studier i arkeologi, medeltidsarkeologi samt etnologi. Parallellt arbetade jag som fältarkeolog bl.a. vid Malmö Museer och Kulturen. Jag disputerade 2001, och efter en kort tid som forskarassistent 2003 blev jag samma år lektor i historisk arkeologi. 2006 blev jag docent och är sedan 2012 professor i historisk arkeologi. Familjelivet delar jag med mina döttrar Julia och Nellie och med Gunilla Törner.

Inom historisk arkeologi studerar vi det förflutna med hjälp av skrift, bilder, bebyggelse och ting med naturvetenskapliga och sociologiska metoder. Vardagens guldvaskande i forskningens flodsand avtäcker samband som vi kan använda för historieskrivning om företeelser på olika nivåer, från hushåll till riken. Kombinationen att vaska guld och undervisa gör livet rikt och varierat. Nyfikenheten som väcktes i mig som 10-åring finns kvar.

Min forskning inriktar sig på sociala identiteter och gruppdynamik. Relationer strukturerar våra liv, samtidigt som vi ställs inför förändringar. Vi blir till individer i kontakt med människor, andra levande varelser och ting. Familjebildning, sociala nätverk i byar och städer samt regionala gemenskaper ställde liknande krav på den forntida människan. De kulturella uttrycken var emellertid annorlunda.

Min avhandling handlade om överföring av en ny keramikstil från slavisktalande områden till det nutida Sverige under tidig medeltid. Genom kontraster och likheter gav dessa enkla bruksföremål underlag till förklaringar som omfattade såväl kulturell och etnisk identitet som storpolitik. Idag riktas mitt intresse fortsatt mot europeiska sammanhang där social och kulturell förändring resulterade i såväl hårda motsättningar som goda lösningar. Främlingars effekt på medeltidens Sigtuna, hur ting användes för att kommunicera identitet i järnålderns Uppåkra och livsmönstren på Sicilien under islamisk tid retar min nyfikenhet framöver.

Uppfattningen att vi ställer frågor med utgångspunkt i vår egen tid minskar inte tilltron till att humanistisk vetenskap ger upphov till nya, tidigare okända rön. Upptäckterna vi gör påverkar vår egen historiesyn. Därför är det viktigt att föra ut nya framvaskade forskningsresultat till en historiehungrig allmänhet.

Från filmmusik till Amerikaemigrationen

Filmvetenskap är ett ganska ungt forskningsfält som undersöker rörliga bilder och deras historiska, estetiska, kulturella och samhälleliga betydelse. Konststarten film är ju också förhållandevis ny men har sedan sin födelse för snart 120 år sedan haft ett ojämförligt genomslag. Att förstå hur rörliga bilder kommunicerar, hur filmberättelser är uppbyggda, vilka värderingar och normer som förmedlas, i vilken relation filmen står till samhälle, kulturer och historia, är den uppgift som filmvetenskapen som forskningsfält arbetar med, och som även får ett allt större insteg i skolundervisningen.

Min egen forskning har rört sig på filmvetenskapens olika fält: de historiska och estetiska, och även om frågor kring samhälle, värderingar och ideologi. Min avhandling handlade om filmmusik och stumfilm, där jag visade hur stumfilmen i Sverige utvecklades till att bli musikedratiska verk där filmens bildberättande smälte samman med orkesterns musikberättande. Jag har fortsatt att ägna mig åt filmmusikforskning och förbereder just nu en internationell workshop som ska diskutera möjligheterna att använda Humanistlaboratoriet vid Språk- och litteraturcentrum för forskning om hur åskådarens förståelse och upplevelse av rörligt bildberättande påverkas av ljud och musik.

Jag har också ägnat mig åt forskning om berättarteknik, bildspråk och samhälleliga kopplingar i utbildningsprogram, och om hur föreställningar om svenskhet har genomsyrat filmer om Amerikaemigrationen och svenskamerikaner, liksom på vilket sätt filmer har använts för att skapa en bild av det gamla hemlandet och bygga en ny identitet för migrerande svenskar. Genom denna forskning hoppas jag visa vilken betydelse film har för att bearbeta viktiga samhälleliga skeenden och för hur vi formar våra uppfattningar.

I Kristianstad, staden för den svenska filmens vagga, föddes jag 1959. Under hela min uppväxt ägnade jag mig åt musik och teater, och jag började sedan läsa musikvetenskap på Lunds universitet. Jag fortsatte med drama-teater-film, och en inspirerande lärare väckte mitt intresse för filmvetenskap. 1998 disputerade jag på en avhandling om den svenska stumfilmen och musik. Min forskning har därefter rört sig över ganska vida fält, vilket bland annat förde mig till University of Southampton i England 2008 – en vistelse som har lett fram till flera samarbeten. 2012 utnämndes jag till professor i litteraturvetenskap med inriktning mot film och medier. Jag bor i Igelösa, är gift och har två vuxna barn.

Analytisk kemi för en hållbar utveckling

Jag föddes 1970 i Lund men har delvis vuxit upp i Gävle, där jag tog studenten vid Vasaskolan 1989. Min dröm var att bli sjukgymnast, men till min fars stora glädje läste jag naturvetarkemi vid Lunds universitet. Jag disputerade i analytisk kemi 2001 i Lund, och därefter var jag postdoktorsforskare i Amerika t.o.m. 2003. Min forskning handlar om hur s.k. trycksatt koldioxid och vatten kan ersätta miljöbelastande lösningsmedel. Jag tog mig till Uppsala universitet som forskarassistent 2004–2009, där jag också blev docent i analytisk kemi. Sedan 2010 är jag lektor vid Lunds universitet och i januari 2012 blev jag professor. Mitt liv delar jag med min make Kuria Ndung'u och våra barn Elias och Gabriel.

Framtiden handlar om att vi måste komma bort från vårt beroende av fossil olja genom att bättre utnyttja förnybara resurser. Min forskning handlar om att ur restprodukter från jordbruks- och skogsindustri utvinna värdefulla ämnen som till exempel antioxidanter, pigment och läkemedelsmolekyler. Efter denna extraktion kan restprodukterna på samma sätt som tidigare användas som energiråvara eller till jordförbättring.

Kärnan i min forskning är analytisk kemi, vilket handlar om att så riktigt och precist som möjligt bestämma koncentrationen av kemiska ämnen i ett prov. I ett tänkbart bioraffinaderi, dvs. ett raffinaderi som använder förnybara resurser som råmaterial, används analytisk kemi för att fastställa vilka ämnen och halterna av dessa som finns i biomassan och produkterna. Min forskning handlar om att utveckla bättre kemiska analysmetoder för framtidens utmaningar inom hållbar utveckling.

Min forskning handlar också om att ersätta miljöbelastande organiska lösningsmedel som t.ex. hexan, aceton och petroleumeter med trycksatt (superkritisk) koldioxid och trycksatt hett vatten. När koldioxid utsätts för mycket högt tryck vid temperaturer över 31 °C inträder ett s.k. superkritiskt tillstånd, ett mellanting mellan gas och flytande. Superkritisk koldioxid liknar hexan som lösningsmedel, medan trycksatt hett vatten vid 200°C mer liknar etanol eller aceton. Det finns stora miljövinster att finna i min forskning som handlar om nya processer där koldioxid och vatten används som lösningsmedel. Till exempel så har vi lyckats tillverka ytor som liknar lotusbladets självrenande, vattenavstötande yta genom att lösa upp ett vax, t.ex. stearin, i superkritisk koldioxid och spreja blandningen mot ytan. På så vis kan vi behandla ytor för utomhusbruk som inte behövs rengöras, t.ex. på bilar, byggnader och markiser.

Algoritmer för svåra problem

Jag vet i skrivande stund inte om sista ordet på denna rad är "är" eller "eller". Beslutet om radbrytningen fattas av en algoritm, dvs. en mängd instruktioner, regler och formler, som är så pass exakta att de kan tillämpas som ett datorprogram. I detta fall bestämmer algoritmen hur man snyggt och snabbt typsätter ett stycke text, och programkoden finns i en ordbehandlare. Algoritmer finns överallt i den digitala verkligheten: bildbehandlingsalgoritmer har snyggt till bilden till höger, en kartapplikation har kanske hittat en kort transportsträcka till Universitetshuset åt dig, Googles sidrankning har filtrerat någons webbsökning och våra pensionsmedel omplaceras just nu av en oroväckande börsalgoritm. Med den ökande digitaliseringen av vetenskapen blir även resten av forskningsvärlden tillämpad datavetenskap; många av mina kollegor i detta häfte kan bara betrakta sina datamängder genom en lins av algoritmer som har valt, beräknat och visualiserat deras data.

Konstruktion och analys av sådana algoritmer är kärnan i teoretisk datalogi. Studieobjektet utgörs av problemen själva. Det finns idag en rik matematisk teori som klassificerar dessa problem beroende på hur algoritmiskt lätt- eller svårhanterliga de är. De lättaste problemen kan lösas även för gigantiska datamängder, som t.ex. uppträder när man vill sekvensera (bestämma) det mänskliga genomet. Algoritmen är förresten ungefär densamma som radbrytningsalgoritmen; för en algoritmteoretiker är radbrytning och DNA-sekvensering alltså närbesläktade problem, även om tillämpningarna är helt olika. Min egen forskning rör sig mest om komplexa kombinatoriska problem, s.k. NP-svåra och #P-svåra grafproblem. När jag undervisar eller föreläser populärvetenskapligt har jag dock ett mycket bredare perspektiv på datavetenskapens och informationsteknologins roll i forskning och samhälle.

Jag föddes 1968 i Flensburg i Tyskland där jag växte upp i den danska minoriteten i Sydslesvig. Efter studentexamen på Duborgskolen och tysk värnplikt flyttade jag till Danmark och läste till cand. scient. i datalogi och matematik vid Aarhus Universitet. Jag doktorerade vid forskarskolan i teoretisk datalogi på grundforskningscentret BRICS, också i Aarhus. 1998 flyttade jag till Lund och blev så småningom lektor och docent, och 2011 professor. Jag är en entusiastisk undervisare och har bland annat mottagit Lunds universitets studentkårers pedagogiska pris. Jag bor i Lund med min fru Tony och våra barn Anna, Clara och David.

Intelligenta robotar: kommer de att finnas?

Jag föddes 1957 i Wrocław i Polen. Där gick jag i grundskolan och gymnasiet, varpå jag studerade på Tekniska Universitetet, med examen 1981 och slutligen disputation 1987. Sedan 1990 lever jag med min fru Barbara i Sverige. Vår dotter Ewa är numera utflyttad. Först jobbade jag på Linköpings universitet i åtta år, sedan flyttade jag till Västerås och Mälardalens högskola. I Lund bor jag sedan 1999 och jobbar på institutionen för datavetenskap. Jag blev docent vid naturvetenskapliga fakulteten år 2002, och sedan januari 2012 är jag professor vid Lunds tekniska högskola.

För att kunna svara på frågan måste vi veta vad "intelligent" egentligen betyder. Somliga menar att intelligenta maskiner redan finns: alla de fantastiska datorer som kan hitta bankbedragare, spela schack, förstå språk (och vinna Jeopardy), analysera arvs massa, lära sig känna igen nya ansikten... Andra tycker att intelligens inte är uppnåelig maskinellt och att våra robotar, oavsett hur sofistikerade de blir, aldrig kommer att kunna beskrivas som intelligenta, eftersom detta begrepp är reserverat för människan.

Slutligen tycker några att oavsett vilket så är det intressant att undersöka om vi noggrant kan beskriva ett väldigt komplext beteende (som brukar kräva intelligens), och om vi kan skapa robotar som kan följa denna beskrivning. Istället för det laddade ordet "intelligens" används "rationalitet" i detta sammanhang och vi pratar om rationellt beteende, rationella robotar och rationalitet som fenomen.

Jag är intresserad av och undersöker möjligheter att beskriva och skapa rationalitet, särskilt hos artificiella system, i synnerhet hos robotar. Mitt intresse började redan på 60-talet med boken "Cyberiaden" av den polske författaren Stanisław Lem. Sedan var det Isaac Asimovs robotlagar (t.ex. "Du skall aldrig skada en människa") som ledde mina tankar till möjligheten att garantera ett visst beteende hos en robot.

Rationalitet, förstått som tänkande enligt regler, började studeras redan av antikens greker, vilket lade grunden för logiken som ämne. Men rationellt beteende är inte bara logiskt, utan också empatiskt, hjälpande, stödjande och förklarande. Hur bygger vi i så fall empatiska robotar? I praktiken måste dock rationellt robotbeteende vara användbart och användarvänligt. Jag hoppas i mitt framtida arbete kunna fokusera på både teorin och praktiken bakom robotars beteende.

Mikrober och enzym för hållbar utveckling

Våra krympande fossila resurser av framför allt råolja, och vårt behov att minska negativ påverkan på miljö och klimat gör det viktigt att satsa på att utvinna samhällets olika produkter (kemikalier och material) från förnybara råvaror. En anläggning där förnybara råvaror omvandlas till olika produkter kallas ett bioraffinaderi. Produktion av kemikalier i ett bioraffinaderi är möjlig med hjälp av bioteknik som utnyttjar naturens egna katalysatorer (enzymer) för att omvandla råvarorna.

Våra naturresurser består till största delen av fibrer som är uppbyggda av kolhydrater (t.ex. cellulosa och s.k. hemicellulosa), och många mikroorganismer har specialiserat sig på att utnyttja och omvandla dessa fibrer. Mikroorganismer finns överallt i många olika miljöer, även i sådana som räknas som väldigt extrema som t.ex. varma källor. Det gör att dessa mikroorganismer kan användas i processer under många olika förhållanden. En ytterligare fördel är att mikroorganismerna har en annan uppsättning av enzymer än vad vi människor har, och därför kan de utnyttja andra typer av naturresurser, sådant som vi betraktar som biprodukter och avfall.

I min forskning studerar jag utvalda enzymer och mikroorganismer med molekylärbiologiska metoder. Genom ökad kunskap om deras funktion kan man förbättra dem som katalysatorer för att utvinna specifika produkter från naturliga råvaror från skog, land och hav. Jag har mest ägnat mig åt enzymer som omvandlar råvaror med kolhydratinnehåll, och exempel på produkter är kolhydrater som är fördelaktiga ur hälsosynpunkt (ofta bestående av ett mindre antal monosackarider, s.k. oligosackarider) och antioxidanter. Ett annat intresseområde är att utnyttja bakterier från varma källor, och produkter från dessa mikroorganismers fermentation (jäsnings) är t.ex. mjölksyra och etanol.

Jag föddes 1962 i Urshult, som ligger vid sjön Åsnen i Småland. Gymnasiet gick jag på Katedralskolan i Växjö, och sedan läste jag klinisk kemi i Borås. Arbetet förde mig till Lund där jag träffade min man, Peter. Lusten att läsa återkom och efter ett biologisk och biokemiprogram fortsatte jag som doktorand vid teknisk fakultet. Under tiden föddes vår dotter Hilma. Jag doktorerade i bioteknik 1999. År 2000 åkte jag med hjälp av ett Marie Curie-stipendium som postdoktorforskar till Centre for Extremophile Research vid University of Bath i England. Efter att ha återvänt till Lund blev jag docent i bioteknik 2005. Jag befordrades till professor den 12 januari 2012 – ett datum som är lätt att komma ihåg.

Semantik i internets tid

Jag föddes 1960 i Paris och växte upp där och i en liten by mellan Paris och Dieppe. Jag tog min baccalauréat, dvs. studentexamen, vid Lycée Chaptal i Paris. Därefter studerade jag matematik, fysik, telekommunikation och datavetenskapsteori i Brest och Paris. 1989 disputerade jag i Nancy på en avhandling om bildtolkning och maskininläring.

1990 fick jag en lektorstjänst på ingenjörsskolan vid Caens universitet. Jag ändrade där mitt forskningsområde till språkbehandling, särskilt semantik. Jag fick min habilitation, dvs. docentur, 1997 och blev professor där 1998. 2001 flyttade jag till Lund, och här har jag fortsatt med semantikbearbetning av text. Jag bor i Lund tillsammans med min fru Charlotte och mina barn Andreas och Louise.

Text är det största förrådet av mänsklig kunskap, och de mest populära webbapplikationerna idag, som Google eller Twitter, är baserade på text. Det finns många sätt att modellera, utvinna och bearbeta kunskap i text. Bland dessa är s.k. semantiska modeller de mest grundläggande för många avancerade tillämpningar inom textbehandling, såsom informationsextrahering, textsammanfattning, automatisk översättning och frågebesvarande system.

Carsim, ett system för automatisk konvertering av skriftliga berättelser om bilolyckor till 3D-animerade scener, är ett exempel på en semantisk tillämpning som jag och min grupp har utvecklat i Lund. Bakom visualiseringen använder systemet en modell som identifierar handlingar och aktörer länkade till dessa handlingar. Sådana handlingar och aktörer är vad man kallar predikat och argument. Carsim utnyttjar textens predikat och argument för att återskapa motsvarande handlingar i en virtuell värld. Ibland nämns samma aktör flera gånger i en text, till exempel genom pronomen. Systemet identifierar automatiskt vilka omnämningen som avser samma aktör för att enbart skapa relevanta objekt i 3D-scenen.

Även om semantiska tolkningar ofta är beroende av sitt sammanhang har vi utvecklat generella verktyg för att upptäcka händelser och predikat, identifiera deras argument och slutligen länka omnämningen som refererar till samma företeelse för alla texter. Detta har vi gjort genom att använda stora textsamlingar och kombinera analys av syntaktiska beroenden mellan ord med statistiska inlärningsmetoder. Allt detta har möjliggjort ett genombrott i textanalysen, och vi kan nu identifiera miljoner av semantiska relationer i texten som till exempel *fåglar flyger* eller *antibiotika dödar bakterier* som kan lagras och nås från en databas. Vi träder in i en industriell tidsålder för semantisk analys som förhoppningsvis ska hjälpa oss att bemästra den kunskap som ligger förborgad i texten.

Hur man styr förbränningen i en motor

En mycket stor del av allt transportarbete på land och vatten utförs av förbränningsmotorer. Det är därför viktigt att motorerna i våra bilar, lastbilar, bussar och fartyg kan utföra detta arbete så effektivt som möjligt och med så liten miljöpåverkan som möjligt.

Min forskning handlar om hur man på bästa sätt styr bränsletillförsel och andra parametrar så att motorn presterar som det är tänkt, även i verkligheten och under motorns hela livslängd. Återkoppling, dvs. att följa upp hur motorn presterar och successivt anpassa bränsletillförseln och övriga parametrar är ett värdefullt verktyg vid styrning. Problemet är att det inte går att mäta mycket som har direkt med förbränningen att göra. Jag har tagit fram metoder för att utvinna information om förbränningen genom att mäta trycket inne i motorcyklindern, information som sedan används för att styra det detaljerade förbränningsförloppet. Det kan handla t.ex. om i vilken takt förbränningen sker eller hur mycket kväveoxid som bildas.

I moderna motorer sprutas bränslet in direkt i cylindern, och det är vanligt med flera insprutningar per förbränningstillfälle, där varje insprutning har sin uppgift. Den första insprutningen kan t.ex. minska oljudet medan den sista minskar utsläppen av sot. I min senaste forskning kombinerar jag detta med den snabba återkopplingen från cylindertrycket och kan på så vis styra förbränningen medan den sker. Man får en i det närmaste fullständig kontroll över förbränningsförloppet och kan säkerställa att motorn presterar som det är tänkt i alla lägen och under hela sin livslängd.

Jag föddes 1968 i Malmö, där jag också gick ut gymnasiet. Jag studerade teknisk fysik i Lund och intresserade mig tidigt för reglerteknik. Efter civilingenjörstudier påbörjade jag en doktorandtjänst i motorstyrning i Lund men fick ett stipendium för att doktorera i samma ämne på University of California, Berkeley. Redan under doktorandtiden intresserade jag mig för användning av cylindertryckmätning för motorstyrning, vilket jag sedan fick användning för när jag år 2000 blev anställd som universitetslektor i förbränningsmotorer med ansvar för motorstyrningsforskningen i Lund. I januari 2012 blev jag befordrad till professor. Jag är gift med Christina Tunestål och tillsammans har vi dottern Thyra.

Materialbearbetning

Jag är född 1958 och uppvuxen i Chengdu, huvudstad i Sichuan-provinsen i sydvästra Kina, där jag gick i gymnasiet. Efter några års arbete i jordbruk började jag studera till civilingenjör i maskinteknik vid Sichuans universitet 1978. Efter examen 1984 började jag forska vid samma universitet. 1988 kom jag som gästforskare först till universitetet i Edinburgh sedan till Dundee. 1990 påbörjade jag doktorandstudier vid Lunds universitet och avlade doktorexamen 1996. Jag har sedan dess varit anställd vid nuvarande institutionen för maskinteknologi, först som forskarassistent därefter som universitetslektor och sedan 2012 som professor.

Material kan omvandlas till produkter genom s.k. skärande bearbetning, som är en av de mest utbredda tillverkningsmetoderna i modern industri. Skärande bearbetning är en komplicerad process där mekaniska, termiska (temperaturmässiga) och kemiska belastningar samverkar. Kombinationer av dels olika egenskaper hos arbetsmaterial, dels olika s.k. processparametrar har ett signifikant inflytande på resultatet av bearbetningen. Kontinuerliga förbättringar av materialegenskaperna hos arbetsmaterialet skapar enorma utmaningar när det gäller anpassningen av bearbetningsprocessen för att produkternas kvalitet ska bibehållas eller helst förbättras. Min forskning innefattar främst s.k. modellering, simulering och experimentella studier av effekterna av olika materialegenskaper på bearbetningsprocessen, detta för att bidra till en bättre förståelse av de fysiska och mekaniska mekanismer som förekommer under processen.

För närvarande arbetar jag med att samordna forskning inom s.k. karakterisering av ytintegritet, att definiera olika egenskaper hos produkttytor, liksom med att utveckla tekniker för att förbättra ytornas kvalitet samt att bättre kontrollera bearbetningsprocessen. I denna forskning analyseras och identifieras ytförändringar – som kan inkludera mekaniska, metallurgiska, kemiska och andra förändringar – orsakade av bearbetningsprocessen. En förändring av en bearbetad yta kan, även om den bara är begränsad till ett tunt ytlager, försämra kvaliteten i fråga om t.ex. hårdhet, motståndskraft mot slitage och utmattningshållfasthet hos hela den tillverkade komponenten. Ytegenskaperna hos en bearbetad detalj, tillsammans med dess mekaniska och fysiska egenskaper, ger information som är väsentlig för att finjustera processparametrarna under bearbetningsprocessen, liksom för designen av produkten eftersom detaljens ytegenskaper kan ha en stor inverkan på produktens prestanda.

Under lång tid var det kutym att inbjudningarna och programmen till de stora akademiska festerna vid de svenska universiteten innehöll en vetenskaplig uppsats eller artikel. Med nedanstående text återansluter sig professorsinstallationerna vid Lunds universitet till denna tradition.

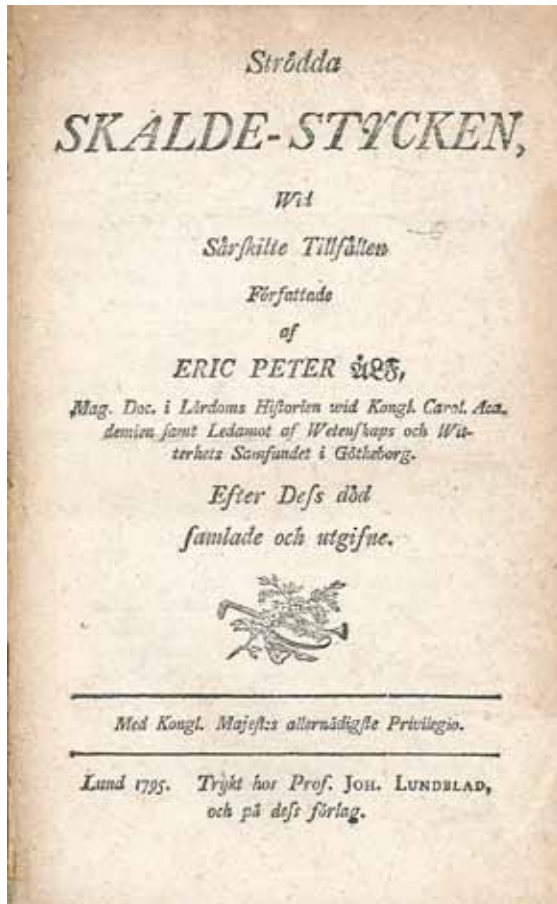
Vår förste humorist?

220 ÅR SEDAN ERIC PETER ÄLFS DÖD

I dagarna har det precis blivit klart att det blir en humorfestival i Lund även 2013. Lund manifesterar sig därmed för fjärde året som en humorns huvudstad i Sverige, och inte bara som arrangör. Ty även till innehållet kan konstateras att det, jämte alla internationella och riksbekanta gäster, genom åren har varit en hög kvot medverkande artister med bakgrund som lundastudenter. Därmed byggs vidare på en tradition från Hasse Alfredson och Cilla Ingvar över Helt apropå till dagens Hiphippare med flera, där Lunds universitet har etablerat sig som något av en rolighetsleverantör till det svenska folket. Och inte bara tidigare studenter har stått för detta. Genom TV:s *Fråga Lund* fick svenska folket i decennier se hur även de akademiska lärarna och forskarna på ett avspänt sätt kunde blanda kunskap med underfundig formuleringskonst. Att humorn sedan ett antal år är inskriven i universitetets strategiska plan framstår numera således som fullt naturligt.

Men när började det? Vem var den förste rolige lundensaren? Axel Wallengren (alias Falstaff, fakir, 1865–1896) har ofta utpekats som den moderna lundahumorns fader, och visst var han en stor förnyare inom genren. De fora där han verkade – karnevaler, spex och studentikosa tillfällighetspublikationer – var dock redan etablerade på hans tid, så först var han inte. Vi får söka längre bakåt. "Fanns det något roligt i Lund på Tegnér's tid?" frågade sig K Arne Blom i *Humor i Lund* och svarade själv att det gjorde det: "och detta något var en någon och denne någon var Esaias själv".¹ Den som har läst Tegnér's dikt "Halkan" kan endast instämma. Men före Tegnér då? Där glesnar det mellan de kända lustigkurrarna. Tillåt mig därför att, i väntan på vidare forskning i ämnet, åtminstone tentativt presentera en av Lunds första kända humorister: lärdomshistorikern och skalden Eric Peter Älf. I dag befinner sig denne, för att citera Peter Englund, långt ut "i litteraturhistoriens stora gravfält av nu glömda namn"² men i sin levnad var han ett klart lysande ljus, både akademiskt och litterärt.

Östgöten Älf föddes den 2 mars 1765 i Linköping som son till den lärde domprosten Samuel Älf.³ Redan som barn skall Eric Peter ha visat "det eldigaste snille förenadt med en sällsam fattnings gåfwa".⁴ Som suttonåring

Försättsbladet till den postuma samlingsutgåvan av Eric Peter Älfs efterlämnade dikter. Utgivare av samlingen var Älfs vän, professorn i latin Johan Lundblad.

Bildkälla: AF:s Arkiv & Studentmuseum.

kom han 1782 till Uppsala universitet där han raskt blev involverad i ett ordenssällskap kallat Franciskanerna. Att Älf som prästson (och själv sedermera prästvigd) gick in i denna orden är intressant. Dess syfte var nämligen främst att verka mot alla former av religiös intolerans, och medlemmarna intog teologiskt en närmast panteistisk hållning i stark kontrast mot tidens officiella lutherska ortodoxi.⁵

I Uppsala tycks Älf inte ha avlagt några examina.⁶ Mer fart på den fronten fick han sedan han hösten 1785 överfört sin akademiska bana till Lund.⁷ Här avlade han 1786 raskt tre olika examina: de skriftliga examen *stili exercitii gratia* och *examen stili pro gradu* samt den muntliga *examen rigorosum*.⁸ Den sistnämnda var en av förutsättningarna för att kunna promoveras till magister (dåtidens filosofie doktor); den andra var att ha disputerat. Detta gjorde Älf 1787 under orientalisten Mathias Norbergs presidium på avhandlingen *De græcorum Veterum in hodiernis, vestigiis*. Troligen hade han inte själv författat den. Gängse bruk vid tiden var att avhandlingar skrevs av den lärare som presiderade vid disputationen (här alltså Norberg) medan respondentens roll inskränkte sig till att med retorisk finess försvara skriften på klingande latin.⁹ Och Älf var "mycket färdig att tala en prydlig latin", omvittnade blivande professorn Carl Fredrik Fallén, som senare samma år hade Älf som förste opponert på sin disputation.¹⁰ Då hade Älf i mellantiden hunnit promoveras till magister såsom den främst rankade – "primus" – bland 40 promovendi.

Som magister disputerade Älf igen 1788, nu under eget presidium och som definitiv författare till den framlagda skriften *De vita & meritis Erici Lindschöld Comitis & Senat. Regii &c.* Av titeln framgår att ämnet

var riksrådet Erik Lindschöld, lärd ämbetsman och psalmdiktare, därtill driftig kansler för Lunds universitet 1687–1690. De följande tre åren fortsatte Älf att publicera ytterligare fyra dissertationer om Lindschöld, uppenbart ämnade att på sikt ingå i ett större verk, vilket på grund av Älfs tidiga död aldrig fullbordades. Ämnesvalet hade sin förklaring. En vän till Älfs far, Henrik Anders Löfvenskiöld, hade samlat material till ett stort verk om Lindschöld men själv blott hunnit påbörja detta innan han avled. Källmaterialet överlämnades till domprosten Älf som utökade det ytterligare. Denna samling hade alltså sonen Älf tillgång till, och genom studier i universitetets arkiv fann han själv ytterligare uppgifter om Lindschölds kanslerstid.¹¹ I *Biographiskt lexicon öfver namnkunnige svenska män* låter författaren till artikeln om Älf påskina att dennes arbeten om Lindschöld var högst osjälvständiga och att han "haft föga annat att göra än öfversätta och sammandraga" Löfvenskiölds verk.¹² Denna uppgift bestrids dock som "fullständigt oriktig" i Enoch Ingers doktorsavhandling om Lindschöld från 1908. Enligt Ingers utmärkte sig Älfs arbete dessutom för "klar framställning och noggrannhet i uppgifterna beträffande Lindschölds lefnadsomständigheter".¹³ Ingers menade sig också ha en förklaring till de ringaktande formuleringarna i lexikonet – mer därom längre fram. I det samtida Lund visste man i vart fall att skatta Älfs lärda mödor: i mars 1789 utnämndes han till docent i lärdomshistoria.

Älfs penna brukades nu inte bara i vetenskapens tjänst. Han hade redan som barn utmärkt sig som författare av vers och fått sin första publicerade dikt utgiven av trycket som elvaåring. Denna talang odlade han vidare som student och lärare. Mycket av det han skrev var spridda hyllningsdikter till olika prominenta personer, däribland kända lundaakademiker som historikern

Sven Lagerbring (då denne fyllde 80) och den blivande biskopen Wilhelm Faxé.¹⁴ Också enskilda händelser fick sina beskärda hyllningar, och Älfs i samtiden mest uppmärksammade dikt handlar om den mellan Sverige och Ryssland ingångna freden i Värälä 1790. Det omfångsrika poemet – 22 sidor i tryckt form – framfördes som det officiella högtidstalet vid lundauniversitetets firande av freden. Det var första gången som en dikt på svenska språket utgjort huvudtalet vid en akademisk högtid i Lund.¹⁵

Som högtidspoet uppträdde Älf huvudsakligen i det snart tilländalupna seklets classicistiska stil. Själve Carl Gustaf af Leopold, vilken skrev företalet till en postum samling av Älfs dikter, menade att skalden i en del av dessa alster kunde frammana "nästan Homeriska versar". Ja, i hyllningen till Lagerbring blir Älfs ord rentav "Horatsiska"! De vackra omdömena kan nog delvis skrivas på det konto att förordet var en väntjänst av Leopold till Älfs familj och vänner¹⁶ men visar ändå att den unge lundaskalden fann nåd inför den gustavianske smakdomaren. Men Älf var inte bara samtida med den något äldre Leopold, han var det också med unga förromantiska skaldar som Lidner och Thorild. Om den senare skrev Älf i ett brev att han var "den mäterligaste auctor jag läst"¹⁷ och av den förre lånade han ett par rader som inledande motto till sin dikt "I anledning af Werthers Lidande". Denna dikt om någon visar att Älf definitivt hade ett ben i den förromantiska rörelse som kallas *Sturm und Drang* och hörde till de skaror av unga män över hela Europa för vilka Goethes *Die Leiden des jungen Werthers* varit tidens mest omtumlande läsoplevelse. Ja, Älfs dyrkan av Goethes verk är så stark att han inte tvekar att utslunga sitt anatema över de filistrar som icke förmått att leva sig in i huvudpersonens tragiska kärleksöde:

Decano
Mattias Fremling. 88. Ppp
Framst 62. 42

10	Ben. Goff. Söderström	36
	Laur. Collin	36
11	Johannes Pet. Norrman	36
	Symond Mathias Gylrik	36
12	Petrus Petrus Sjög.	36
	Löf. Santhe Pettersson	36
	Georgius Fredrik Sjög	36
	Johan Wilhelms Lundius	36
	Jacob Larsson	36
	Magnus Sundius	36
14	Jonas Henricus Junefors	36
	Nils Christierni Sundqvist	36
17	Lars Koller	36
	Christian Johan Rinke	36
	Johan Robertus	36
	Johan Carlsson	36
	Pehr Ab. Wikström	36
20	Abraham Rockström	36
22	Johannes Peter Coffen	36
24	Georgius Lindqvist	36
	Joh. Laur. Lindqvist	36
29	Pehr Henrik Tegnér	18
	Pehr Afhan	36
		19-18

Älfs inskrivningsuppgifter – femte namnet uppifrån – i Filosofiska fakultetens matrikel för höstterminen 1785. Överst på sidan namnet på fakultetens dåvarande dekan, Mattias Fremling.

Bildkälla: Lunds universitetsarkiv.

Om ej hans lefnad dig; om dig hans död ej sårar,
Och om ej till hans grift du för
En ömning skörd af dina tårar;
Så wet, at mensklighetens röst,
Dess ömma röst skal dig förklara:
Du är ej wärd min like wara,
Med känslor, dem man trott Naturen welat spara
Åt klippans barm och tigrens bröst.¹⁸

Att Älf var en av dem som föregrep 1800-talets romantik skulle dock inte visa sig vara detsamma som att han kom att hyllas av den fullt utblommade riktningens banérförare. När uppsalafosforisternas framträdande litteraturkritiker Lorenzo Hammarsköld tog sig an Älf i sitt verk *Svenska witterheten* blev domen njugg. Han tillerkände visserligen Älf "flytande versbyggnad samt flera rätt artiga ordvändningar och bilder" men menade att lundaskalden saknade "det inre, gudlifvande behof som ovillkorligen nödgar den äkta skalden att utgjuta sig i sång".¹⁹ I *Biographiskt lexicon* skriver samme artikelförfattare som gjort ned Älfs Lindschöldstudier att "Älf var för sin tid en poët af andra ordningen".²⁰ Senare tiders litteraturhistoriker har, i den mån de alls berört Älf, inte varit särskilt mycket mer erkännssamma, även om Ewert Wrangel i sin stora Tegnérbiografi ger förhållandevis mycket utrymme åt Älf i sin skildring av det litterära livet i Lund åren närmast före Tegnérns ankomst till staden. Enligt Wrangel kan faktiskt en strof i Tegnérns "Svea" vara inspirerad av en mycket likartad vändning i Älfs Värälädikt.²¹

Nå, Lindschöldavhandlingar, hyllningspoem och Wertherromantik i all ära – var kommer då det humoristiska in i bilden? Jo, Älfs potentiella pionjärställning på

denna punkt bygger jag främst på ett av de sist införda alstren i hans *Strödda Skalde-stycken*: "Til Åldermannen för N.N. Stifts samtliga Klockare och Organisten N.N. på hans Bröllops dag, den 16 Sept. 1781".²² Ehuru det är placerat under rubriken "Bröllops-Skrifter" behöver man inte läsa många rader i detta alster för att inse att det inte är någon sedvanlig hyllning av en nyvorden brudgum:

Men Gubbe! Säg, hwad löjlig drift,
Har twungit dig, at blifwa kär och gift?
Du Åtti wintrar snart till din förwandling hunnit,
Din Myrten länge sen man torr och wisnad funnit,
I åldrens frost och snö hans pragt förlorat sig,
Och med dess bleka blad, du tänker pryda dig!
Ja, wore af din tid, nu femti år tillbaka
Det kunde än gå an, at HYMENS nöjen smaka;
Men här på grafwens brädd – det sig ej rimma will:
Nej, Gubbe! ASTRILD nu har narrat dig April.²³

Älf vänder sig här alltså till en mer än pensionsmässig man som tagit sig en betydligt yngre hustru – "Knappt tjugo wintrar än". Han fortsätter sedan sitt persiflage av den gubbsjuke klockaren med att påpeka hur den stora ålderskillnaden i sinom tid måste straffa sig:

Och stackar! Efter hand din ålder måste lära
At tåla hwad ej hindras kan.
Som gammal, svag och orklös Man,
Du föga rimligt kan begära
At då och då ej någon an
Skall til din Hustrus eld et stulit offer bära.

I diktens sista tredjedel förändras dock det vassa tonfallet. Efter att ha frågat sig hur den gamle klockaren kunnat så "galen bli på gamla dagar" låter han kärleksguden ge förklaringen. Klockaren har alltid setts

Älf och övriga promovendi från Östgöta nation förtecknade i programmet från magisterpromotionen 1787. Älfs efternamn är det enda som är satt i frakturstil – kanske för att bokstaven Ä saknades i det typsnitt som brukades för den i övrigt latinska texten?

Bildkälla: Lunds universitetsarkiv.

sitt yrkeskall "med redlighet bewaka" och därtill har han i "femti år re'n härdat ut" i ett tidigare äktenskap. Kort sagt: han kan trots allt vara värd sin unga brud.

Ja Gubbe! Driftigt är ditt wal.
Du ärligt ock ock förtjent, at det så lyckligt blifwer;
Men säkert blef det störst, bland underverkens tal,
Om du din sak, så wäl bedrifwer,
At du kan wisa prof, hwad gammal Man förmår,
Och med din Hustru nästa år,
Åt oss et klockar-ämne gifwer.

Älf visar sig här först som en vass gisslare av mänsklig – ja, kanske snarast manlig – skröplighet och fåfänga som kan föra tankarna till fru Lenngren; så också i de bitvis ekivoka antydningarna. Elakheten tillåts dock inte bli diktens allenaordande ton: den slutar i försönande erkänsla och undgår därigenom att bli ett rent nidkväde.

Men Älf visar sig här inte bara som en elegant formulerad, bitsk kommentator. Genom själva diktens form – från den högtidliga rubriken med dess formalistiska titulatur till hela karaktären av inverterad hyllning – är han även en stil- och genreparodiker, och det visavi en genre han även själv verkade inom som seriös skald. Med andra ord visar Älf här en konstnärlig självironi, men så skall han också generellt ha utmärkt sig för ett anspråkslöst sätt, fritt från inbilskhet, och därtill ha varit känd som allmänt ”glad och älskvärd”. Väl glad tyckte nog somliga. ”Han stupade ett offer för den tidens förvillelse, att ruset var en art poesi” står det i den tidigare citerade artikeln i *Biographiskt lexicon*. Häri ligger, enligt Ingers, också nyckeln till dess allmänt negativa inställning till Älf. Bakom den diskreta signaturen ”-N” under artikeln dolde sig nämligen Peter Wieselgren, en av tidens stora nykterhetsivrare. Naturligt nog kunde denne inte hysa någon större aktning för en man som i slutändan ”stupat på Bacchi slagfält”.²⁵

Första sidan av Älfs parodiska bröllopsdikt i hans Strödda skaldestycken.

Bildkälla: AF:s Arkiv & Studentmuseum.

För Älfs alltför tidiga död var verkligen kopplad till dryckenskap. Efter att under stora delar av 1792 ha befunnit sig på resor, dels till hemstaden Linköping (där han prästvigs av biskop Axel Johan Lindblom), dels till Stockholm, återkom han i början av 1793 till Lund. Här kastade han sig uppenbarligen raskt in i ett blött sällskapsliv, vilket natten till den 24 januari tog en fatal vändning. Det är åter Wieselgren som, baserat på uppgifter från en av Älfs samtida, lämnat den lugubra bilden till eftervärlden:

Æsth. Prof. And. Lidbeck berättade för Författaren, att hans afsky för Bacchanalier härledde sig från den afton då Älf i ett "godt lag" blifvit "knäckt." Då man beslöt att hembära honom i en slags likprocession, ordnade sig tåget högtidligt och man gick åstad med den prestvigde poeten, hwilande på andra unga snillens armar. Men man tröttnade på gatan och ville hvila sig. Då upptäcktes att leken blifvit allvar, – att Älf var död.²⁶

Därmed hade denne tidige lundahumorist nått ett slut som i efterskott möjligen kan betecknas som tragikomiskt. Han "torde ha kunnat avancera långt" skrev senare Ewert Wrangel men tillade att "[h]ans ljus brann dock upp i buteljalsen".²⁷ I det mer skonsamt formulerade företalet till Älfs postuma diktsamling nöjde sig Johan Lundblad med att skriva om Älf att "[f]ull af känslor och det ömaste hjerta hade han likwäl sina svagheter, dem wänner wisseligen förlåta, och andra, som känna Mänsklighetens brister, jämwäl wid hans graf torde förgäta."

Men även om vi kanske kan tillåta oss att glömma Eric Peter Älfs brister bör vi icke för den skull glömma honom som person. Älf kan nämligen, åtminstone i Lund, vara värd att plockas hem från "litteraturhistoriens stora gravfält" såsom en representant för några av de bästa egenskaperna hos en lundaakademiker: lärdom, vetenskaplig flit, verbal och litterär förmåga, tolerans samt – icke minst – humor!

Fredrik Tersmeden
Arkivarie vid Universitetsarkivet

Fotnoter

¹ K Arne Blom: "Fanns det något roligt i Lund på Tegnér's tid?" i *Humor i Lund – En faktabok* (Lunds universitetshistoriska sällskaps årsbok) (Lund 1999), s 35.

² Peter Englund: *Om känslor och känslsamhet runt år 1800* (essä från 2000 publicerad på Englunds hemsida)

³ Grundläggande biografiska data om Älf är i huvudsak hämtade från *Svenskt biografiskt handlexikon*, bd 2 (Stockholm 1906), s 780, K G Odén: *Östgötars minne – biografiska anteckningar om studerande östgötar i Uppsala 1595–1900* (Stockholm 1902), s 288 och Martin Weibull & Elov Tegnér: *Lunds universitets historia 1668–1868*, bd 2 (Lund 1868), s 401 samt från företaget till Älfs postumt publicerade *Strödda skalde-stycken* (se nästa not).

⁴ Eric Peter Älf: *Strödda skalde-stycken wid särskilte tillfällen [...] Efter Dess död samlade och utgifne* (Lund 1795), opag "Företal". Ehuru Carl Gustaf af Leopold formellt står som företalets författare lär de rent biografiska uppgifterna häri (placerade i en längre fotnot) vara sammanställda av Älfs vän, professor Johan Lundblad; se Olle Holmberg: *Leopold och reuterholmska tiden* (Stockholm 1957), s 102.

⁵ Johan Sjöberg: *Makt och vanmakt i fadersväldet – Studentpolitik i Uppsala 1780–1850* (Uppsala 2002), s 132ff, 219.

⁶ Uppllysning från arkivarie Johan Sjöberg, Uppsala universitetsarkiv 2013-01-14.

⁷ Älf inskrevs vid LU och dess filosofiska fakultet den 12 oktober 1785. Lunds universitetsarkiv: Kansliet 1666–1930/31, vol D 1:4 resp Filosofiska fakulteten 1666–1956, vol D 1:2.

⁸ Filosofiska fakultetens protokoll 1786-04-26, 1786-12-14 och 1786-12-16. Lunds universitetsarkiv: Filosofiska fakulteten 1666–1956, vol A 1 A:9.

⁹ Se t ex Ragnar Askmark: "Disputationer i Lund för tvåhundra år sedan" i *Berglingska boktryckeriet i Lund 1745–1945 – Blad ur dess historia* (Lund 1945).

¹⁰ Carl Fredrik Fallén: "Akademiska inrättningar i Uppsala och

Lund 1787" i Arvid Leide (red): *Akademiskt 1700-tal – Minnesbilder från Lunds universitet* (Föreningen Gamla Lund, årsskrift 53) (Lund 1971), s 102.

¹¹ Enoch Ingers: *Erik Lindschöld – Biografisk studie I* (Lund 1908), s 7f.

¹² *Biographiskt lexicon öfver namnkunnige svenska män*, bd 23 (Örebro 1857), sid 215.

¹³ Ingers 1908, s 8.

¹⁴ Älf 1795, s 39ff resp 52f.

¹⁵ Ewert Wrangel: *Tegnér i Lund* (Stockholm 1932), bd 1, s 174f.

¹⁶ Holmberg 1957, s 101. Möjligen kan även det faktum ha bidragit att både Älf och Leopold var ledamöter av Kungliga Vetenskaps- och Vitterhetssamhället i Göteborg.

¹⁷ Holmberg 1957, s 298.

¹⁸ Älf 1795, s 90.

¹⁹ Lorenzo Hammarsköld: *Svenska vitterheten – Historisk-kritiska anteckningar* (2:a upplagan, Stockholm 1833), s 430.

²⁰ *Biographiskt lexicon...*, s 215.

²¹ Wrangel 1932, bd 1, s 175; även Holmberg 1957, s 102, har funnit en annan möjlig Älfinfluens hos Tegnér i denna dikt.

²² Dikten är förvisso skriven redan då Älf var en sextonårig gosse hemma i Linköping, men man får väl förmoda att hans humoristiska ådra inte helt hunnit utsina då han fyra år senare kom till Lund.

²³ Älf 1795, s 122ff. "Astrild" (ordagrant = kärlekseld) var en inhemsk nordisk benämning på kärleksguden Amor (Cupido, Eros etc), introducerad i svensk poesi av Georg Stiernhielm.

²⁴ Wrangel 1932, bd 2, s 15.

²⁵ Ingers 1908, s 8.

²⁶ *Biographiskt lexicon...*, s 214f.

²⁷ Wrangel 1932, bd 2, s 15.

Program

- 1 J. S. Bach: *Bourée* ur *orkestersvit nr 3 BWV 1068*
- 2 Tal av Rector magnificus, professor Per Eriksson
- 3 Installation
Humanistiska fakultetens dekanus, professor Marianne Thormählen, presenterar Torbjörn Ahlström, Lars Gustaf Andersson, Lena Halldenius, Johannes Persson, Mats Roslund, Ann-Kristin Wallengren
Naturvetenskapliga fakultetens dekanus, professor Olov Sterner, presenterar Charlotta Turner
Rektor vid Lunds Tekniska Högskola, professor Anders Axelsson, presenterar Thore Husfeldt, Jacek Malec, Eva Nordberg-Karlsson, Pierre Nugues, Per Tunestål, Jinming Zhou
Rektor installerar de nya professorerna
- 4 Henry Purcell: *To the hills and the vales* ur *Dido och Aeneas*
- 5 Installationsföreläsning av professor Lena Halldenius
- 6 Knut Håkansson: *Lustwins Wijsa*
- 7 Tal av Lunds universitets studentkårers ordförande jur.stud. Tora Törnquist
- 8 Tal till Lunds universitets studenter av professor Johannes Persson
- 9 J. S. Bach: *Bourée* ur *orkestersvit nr 3 BWV 1068*

Musiker och sångare från Akademiska kapellet och Lunds Akademiska Kör vid Odeum under ledning av director musices Patrik Andersson och kördirigent Cecilia Martin-Löf.

Efter installationen är samtliga närvarande välkomna att inta förfriskningar i Pelarsalen i Universitetshusets källarplan.